

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора

Ящук Інни Петрівни на дисертаційне дослідження

Баліки Людмили Миколаївни «Розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек в Україні (1962–1991 рр.)»,

представленого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В основі сучасного реформування національної школи є розвиток активної творчої особистості школяра, спроможного адаптуватися в насиченому світі. У зв'язку з цим зростає і роль шкільної бібліотеки як найважливішої інституції у справах реалізації цілей і завдань щодо інформатизації та рівного доступу до якісної освіти школярів.

В. Сухомлинський зазначав, що людина, для якої книжка вже в дитинстві стала такою необхідною, як скрипка для музиканта, як пензель для художника, ніколи не відчує себе обділеною, збідненою, спустошеною.

Численні сучасні дослідження констатують в Україні та в інших країнах світу кризу читання серед школярів. З огляду на це набуває особливої актуальності вивчення досвіду шкільних бібліотек щодо розвитку в учнів інтересу до читання в історико-педагогічному контексті.

Історико-педагогічне дослідження діяльності шкільних бібліотек в Україні дасть змогу прогнозувати розвиток шкільних бібліотек в країні, з'ясувати загальні тенденції названого процесу, що мали місце в країні, а також

врахувати його специфічно-регіональні і конкретно-історичні умови діяльності.

Важливо відзначити, що представлене дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової тематики відділу історії науково-дослідної проблематики кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету на тему «Теоретичні та методичні засади різновекторності інноватики у вихованні: досвід, реалії, перспективи» (державний реєстраційний номер 0115U00026). Тему дослідження затверджено вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 30.03.2012 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 29.05.2012 р.).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертациї.

У результаті дослідження дисертантою: висвітлено історіографію, джерельну базу та поняттєво-термінологічний апарат дослідження; схарактеризовано діяльність шкільних бібліотек в освітньому просторі Української РСР (1962–1991 рр.); розкрито зміст і педагогічні основи діяльності шкільних бібліотек досліджуваного періоду щодо розвитку інтересу до читання; проаналізовано практичні аспекти діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів; окреслено можливості творчого використання досвіду роботи шкільних бібліотек досліджуваного в сучасних умовах.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Баліки Людмили Миколаївни «Розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек в Україні (1962–1991 рр.)» є комплексним дослідженням, у якому завдяки аналізу документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (фонди: № 166 Міністерство народної освіти УРСР (Народний комісаріат

освіти УСРР). 1917–1988 pp., № 5127 Науково-дослідний інститут педагогіки освіти УСРР), Державного архіву Рівненської області (фонд № Р-2 – Обласне управління освіти) було введено до наукового обігу вперше систематизований фактичний матеріал нормативно-правового, наукового та методичного характеру.

В роботі автором виокремлено комплекс суспільно-політичних, економічних, соціокультурних і психолого-педагогічних чинників, які зумовлювали розвиток системи освіти, освітнього простору як соціокультурного феномену загалом і шкільних бібліотек як його складника зокрема в досліджуваний період у межах трьох етапів; схарактеризовано організаційно-педагогічні засади діяльності шкільних бібліотек у 1962–1991 рр. щодо розвитку інтересу до читання (нормативно-правове забезпечення діяльності шкільних бібліотек: закони, постанови, положення, розпорядження, накази та інструкції; педагогічні основи роботи шкільних бібліотек досліджуваного періоду щодо розвитку в учнів інтересу до читання); обґрунтовано зміст діяльності шкільних бібліотек досліджуваного періоду в освітньому просторі Української РСР; вивчено практичні аспекти діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів (1962–1991); проаналізовано використання досвіду діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання учнів (1962–1991) у сучасних умовах; уточнено сутність ключових понять дослідження: «інтерес», «інтерес до читання», «читання», «освітній простір», «бібліотека», «шкільна бібліотека», «розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек».

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, а також їх достовірність забезпечуються належною методологічною базою, грунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і в цілому не викликають сумніву. Одержанню

достовірних і обґрунтованих результатів роботи Баліки Л. М. сприяло застосування комплексу загальнонаукових і традиційних для історико-педагогічних праць дослідницьких загальнонаукових методів, як то: метод термінологічного аналізу; класифікація, систематизація, теоретичний аналіз архівних і друкованих джерел; логіко-системний аналіз у поєднанні із синтезом та історико-педагогічних, а саме: історико-структурний; діахронний метод; конкретно-історичний; порівняльно-зіставний метод; ретроспективний.

Вважаємо, що вибір дисеранткою методів дослідження дав їй змогу сформулювати теоретичні узагальнення, виконати поставлені завдання. Це дає нам підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Баліки Л.М. достатньо обґрунтовані й достовірні.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Дисертаційна робота Баліки Людмили Миколаївни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання щодо цілісного розкриття історико-педагогічного досвіду роботи шкільних бібліотек України у період 1962–1991 рр. та розвитку інтересу до читання в учнів для його творчого використання в сучасній освітній діяльності.

Основні положення і результати дослідження впроваджено в навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка про впровадження № 222 від 29.12.2016р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 542/1 від 16.02. 2017р.), Херсонського державного університету (довідка про впровадження № 01-28/356 від 14. 02. 2017р.), Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка про впровадження № а-01-16/216/1 від 09. 02. 2017 р.).

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисертантки в одинадцяти науково-практичних конференціях різного рівня.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Можна погодитися з практичною значущістю пропонованого дослідження, позаяк матеріали дослідження можуть бути використані бути використані під час вирішення наукових і практичних завдань розбудови змісту українського освітнього простору та шкільних бібліотек. Основні положення, джерельна база, фактологічний матеріал додатків можуть стати основою для написання наукових праць, навчального процесу під час вивчення курсів «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Теорія і методика виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Вітчизняне бібліотекознавство» тощо.

Отримані результати можна впроваджувати в роботу сучасних шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (496 найменувань, із яких 11 – іноземною мовою, 26 – архівні джерела), а також 13 додатків. Загальний обсяг дисертаційної праці – 323 сторінки друкованого тексту, з них 186 сторінок основного тексту.

Дослідження Баліки Людмили Миколаївни логічно організоване: чітко окреслено його об'єкт, предмет і мету, визначено хронологічні й територіальні межі дослідження, сформульовано завдання, забезпечені відповідність завдань та висновків, які відповідають змісту основного тексту дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні основи дослідження» автором роботи детально схарактеризовано джерельну базу та історіографію

проблеми діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів.

Значним вагомим напрацюванням Баліки Людмили Миколаївни вважаємо те, що на основі проблемно-тематичного, хронологічного та фактологічного методологічних підходів джерельна база дослідження розподілена на п'ять основних груп: *перша група* – джерела нормативно-правового характеру; *друга група* – періодичні видання визначеного періоду; *третя група* – документи, що регламентували діяльність шкільних бібліотек; *четверта група* – інтерпретаційні джерела; *п'ята група джерел* – довідкова література та сучасні підручники й посібники. У розділі здійснено також аналіз історіографії дослідження, яка включає аналіз праць, присвячених проблемі формуванню інтересу до читання в учнів у процесі роботи шкільної бібліотеки конкретного історичного періоду.

У розділі здійснено аналіз категорійно-поняттєвого апарату, як-то: «інтерес», «читацький інтерес», «інтерес до читання», «читання», «бібліотека», «шкільна бібліотека», представлених у роботах різних авторів.

Значним напрацюванням дослідниці вважаємо узагальнення та детальну характеристику комплексу суспільно-політичних, економічних, соціокультурних та психолого-педагогічних чинників, що зумовлювали розвиток системи освіти, освітнього простору як соціокультурного феномену в цілому та шкільних бібліотек зокрема, з початку 1960-х рр. і до 1991 року у межах трьох, визначених автором, етапів.

У другому розділі – «Організаційно-педагогічні засади діяльності шкільних бібліотек у 1962-1991 pp. щодо розвитку інтересу до читання» схарактеризовано організаційно-педагогічні засади (нормативні документи, принципи, зміст, педагогічні основи нормативні документи, принципи, зміст) діяльності шкільних бібліотек у 1962-1991 pp. щодо розвитку інтересу до читання. Шкільні бібліотеки розглядаються як складова освітнього простору Української РСР (1962-1991 pp.), під яким реальність, організована і керована єдиною виробленою концепцією, підходами й механізмами реалізації

загальної стратегії формування, розвитку й досягнення цілей підвищення культурного, освітнього й професійного рівнів суб'єктів, об'єднаних на єдиній інформаційно-технологічній основі для підтримки навчання й виховання суб'єктів виділеного простору. У розділі виокремлено педагогічні основи роботи шкільних бібліотек досліджуваного періоду з розвитку інтересу до читання.

На основі вивчення педагогічної спадщини В.Сухомлинського до педагогічних основ роботи шкільних бібліотек досліджуваного періоду з розвитку інтересу до читання, включено створення позитивного іміджу читання й підвищення його престижності; формування мотивуючого середовища культури читання; реалізацію міждисциплінарного підходу; формування естетичного смаку; забезпечення гарної поінформованості школярів про можливе коло читання; а також систему різноманітних методів, форм і прийомів організації діяльності шкільних бібліотек досліджуваного періоду.

У третьому розділі дисертації – «Практичні аспекти діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів» розкрито практичні аспекти діяльності шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання в учнів досліджуваного періоду.

Зокрема, детально описаний досвід використання масових форм роботи шкільної бібліотеки з розвитку інтересу до читання в учнів у період 1962–1991 рр.(читацькі конференції, усні журнали, бібліотечні свята, фестивалі бібліотечного змісту, зльоти, ярмарки, літературні лінійки, фестивалі бібліотечного змісту, літературні ярмарки, зльоти любителів книги тощо; групові форми роботи шкільної бібліотеки з розвитку інтересу до читання в учнів (читання вголос, інсценізацію, диспут, турніри, літературний календар, екскурсію, літературні подорожі, літературні ігри, бібліографічні уроки, бібліотечні гуртки й т. п.) індивідуальні форми роботи шкільної бібліотеки (індивідуальне керівництво читанням, бесіди, особистісну агітацію книгою,

консультації, аналіз читацького щоденника, анкетування учнів й т. п.). На основі здійсненого аналізу визначено можливості творчого використання досвіду роботи шкільних бібліотек щодо розвитку інтересу до читання (1962-1991) у сучасних умовах.

У розділі презентовано авторський бібліотечний проект «Успішне читання», мультимедійні презентації «20 кроків, щоб ваша дитина читала», «10 причин, чому потрібно більше читати», «Бібліотеки – це ...» та «Права читача», метою яких є подолання «критичної межі зневаги читання», стимулювання зростання читацької активності та популяризація читання, розвиток у дітей та підлітків позитивного ставлення до читання та книги, їх зацікавленості у користуванні друкованою книгою як джерелом інформації, заохочення до систематичного читання, підвищення рівня їх читацької компетентності.

Додатки до роботи є інформативними і слугують вагомим науково-методичним підґрунтам для заглиблення у проблему дослідження.

Дисертаційна робота Баліки Людмили Миколаївни за своїм змістом і формою є завершеним дисертаційним дослідженням.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаций.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи:

1. Позитивно оцінюючи представлену історіографію дослідження, на нашу думку, у роботі варто було б приділити більше уваги аналізу публікацій стосовно досліджуваної проблеми на сторінках педагогічної преси.

2. На нашу думку, роботу значно підсилило б наведення фрагментів шкільної документації, які б безпосередньо ілюстрували зроблені дисертанткою узагальнення і висновки.

3. Робота лише б виграла, якби здобувачка у дослідженні нормативно-правові документи, що регламентували діяльність шкільних бібліотек, представила у вигляді таблиць, з метою виявлення загальних тенденцій керівництва діяльності шкільних бібліотек у кожному із зазначених етапів.

4. Вважаємо, що деякі узагальнювальні висновки щодо сучасної історіографії дослідження проблеми варто було би подати у вигляді таблиць.

5. З огляду на практичну цінність дисертаційної роботи вважаємо за доцільне з метою популяризації одержаних результатів побажати авторці за матеріалами дисертаційної роботи підготувати та видати інтерактивний посібник щодо розвитку інтересу до читання в учнів для батьків, учителів та шкільних бібліотекарів.

Утім, висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

9. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових і виданнях.

Основний зміст і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 14 публікаціях, серед них: 1 – в зарубіжному педагогічному виданні; 7 – статті в наукових фахових виданнях, 5 – мають апробаційний характер, 2 – додатково відображають результати дисертації. На основі аналізу змісту цих публікацій можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено у повному обсязі.

10. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

11. Загальний висновок.

Аналіз дисертаций, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Баліки Людмили Миколаївни

«Розвиток інтересу до читання в учнів у процесі діяльності шкільних бібліотек в Україні (1962–1991 рр.)», є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп.9,11,12,13,15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013р. за №567 (зі змінами 19.08.2015 року, Постанови Кабінету Міністрів України № 565), а її автор – Баліка Людмила Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

декан факультету початкової освіти та філології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Ящук І.П.

Гірнис *І.П. Ящук* засвідчує
Зав. кафедри *І.С. Вітюк*

